

2021-01-19

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

ju.L5@regeringskansliet.se

Remissvar avseende SOU 2020:57 Ett särskilt hedersbrott, dnr Ju2020/03640

Kvinnors Nätverk har inbjudits att yttra sig över utredningen *Ett särskilt hedersbrott (SOU 2020:57)* och lämnar här synpunkter på valda delar av utredningen. Sammanfattningsvis kan sägas att:

- Kvinnors Nätverk tillstyrker förslaget om ett särskilt hedersbrott.
- Kvinnors Nätverk ställer sig tveksamt till att i så stor utsträckning utgå från den nuvarande modellen gällande lagstiftningen kring fridskränkingsbrott.
- Kvinnors Nätverk menar att det behöver utredas hur man kan anpassa lagstiftningen för att bättre komma till rätta med den hedersrelaterade brottsligheten så att rättsväsendet kan hantera situationer med flera gärningspersoner där uppsåtet sträcker sig förbi de egna handlingarna.
- Kvinnors Nätverk anser att behovet av ytterligare straffrättsliga lagändringar bör utredas för att täcka in fler hedersrelaterade gärningar.
- Kvinnors Nätverk välkomnar förslaget om att den nya brottstypen utformas utan närstående-rekvisit.
- Kvinnors Nätverk välkomnar förslaget att ärekränkingsbrotten ska omfattas av den nya brottstypens brottskatalog.
- Kvinnors Nätverk anser att preskriptionstiden i vart fall ska börja löpa från det att målsägande fyllt 18 år.
- Kvinnors Nätverk välkomnar förslaget att den nya brottstypen hedersbrott ska undantas kravet på dubbel straffbarhet.

Postadress

Kvinnors Nätverk
Box 2242
103 16 Stockholm

Telefon

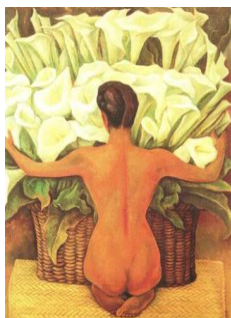
08-646 10 70
Fax
08-728 84 10

Hemsida

www.kvinnonet.net
E-post
info@kvinnonet.net

Bankgiro

196-0343
Org.nr
802400-3496

8.2 Det finns ett behov av en särskild brottstyp avseende hedersrelaterade gärningar

Kvinnors Nätverk tillstyrker förslaget om ett särskilt hedersbrott. Kvinnors Nätverk anser dock att den lagstiftningsteknik som valts inte är optimal och bör justeras.

I straffsystemet liksom i samhället i övrigt är det av största vikt att markera att hedersrelaterat våld och förtryck är oacceptabelt, samt att med olika medel bekämpa detta våld och förtryck. Kvinnors Nätverk anser att en särskild brottstyp gällande hedersbrott vidare motiveras utifrån det hedersrelaterade våldets speciella karaktäristika. Kvinnors Nätverk ser behov av en särskild brottstyp för hedersbrott där flera handlingar - som var för sig kan ha mindre straffvärde men som sammantaget utgör ett mönster i ett systematiskt och kollektivt våldsutövande - kan adderas och där flera personer, närstående och/eller andra, på olika sätt och i olika grad kan vara involverade i att utöva våldet och förtrycket och/eller att upprätthålla detta. Kvinnors Nätverk befarar dock att en lagstiftning i enlighet med den föreslagna ordningen inte fullt ut kommer att uppnå detta.

Kvinnors Nätverk delar bedömningen att en reglering som tar sikte på brott med hedersmotiv inte står i strid med förbudet mot diskriminering. Kvinnors Nätverks erfarenhet är att hedersrelaterat våld och förtryck visserligen ofta motiveras utifrån religiösa argument men inte är kopplat till någon enskild religion och att det även utövas av icke-troende, till exempel med hänvisning till kultur eller tradition. Hedersrelaterat våld och förtryck har inte heller någon koppling till etnicitet.

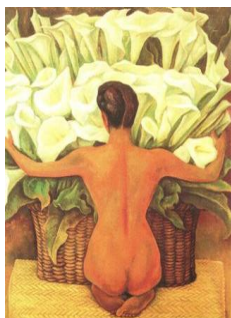
8.3 Ett särskilt hedersbrott införs

8.3.1 Lagstiftningen mot hedersrelaterade gärningar bör omfatta en vidare krets än "närstående"

Kvinnors Nätverk välkomnar varmt förslaget att den nya brottstypen utformas helt utan ett närståenderekvisit. Utifrån organisationens mångåriga arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck och med stöd till våldutsatta, är vår erfarenhet att våldet och förtrycket många gånger utövas av närstående men inte på något sätt är begränsat till den krets som kan räknas som närstående.

8.3.2 Intresset av att behålla en koppling till de s.k. fridskränkingsbrotten

Kvinnors Nätverk ställer sig tveksamt till att i allt för stor utsträckning utgå från den nuvarande modellen gällande lagstiftning kring fridskränkingsbrott. I avsnittet förs resonemang om att en ny brottstyp för upprepade hedersrelaterade gärningar bör utformas så att det inte uppstår stora skillnader mellan hedersrelaterade gärningar och sådana gärningar som kan utgöra fridskränkingsbrott. Detta bland annat av rättviseskäl, att straffets stränghet ska prägla brottets svårhet och allvar. Kvinnors Nätverk vill med emfas understryka att vi instämmer i att våld och förtryck mot kvinnor eller

andra närstående som inte begås inom ramen för en hederskontext inte ska förringas. Samtidigt särskiljer sig hedersrelaterat våld och förtryck, inte minst när det gäller att det vanligen utövas kollektivt samt uppmuntras och stöds av andra individer i kollektivet, medan den utsatta skuldbeläggs och fördöms av detsamma. Fridskränkningens brotten å andra sidan utgår från en enskild gärningsperson vars brottshandlingar vanligtvis inte har stöd av omgivningen. Kvinnors Nätverk befarar att en ordning som utgår från fridskränkningens brotten riskerar att missa det kollektiva uttryck som präglar våld och förtryck i en hederskontext och som innebär en extra utsatthet för offret och påverkan på dennes liv. Kvinnors Nätverk skulle därför vilja se en djupare utredning kring hur strafflagstiftningen kan anpassas för att bättre spegla detta.

8.3.3 Hänvisning till den brottskatalog som gäller för de s.k. fridskränkningens brotten

Kvinnors Nätverk välkomnar förslaget att ärekränkningens brotten (förtals- och förolämpningsbrott) bör omfattas av den nya brottstypens, och även fridskränkningens brotten, brottskatalog. Enligt Kvinnors Nätverks erfarenhet är det mycket vanligt att individer som bryter mot hedersrelaterade normer och värderingar utsätts för upprepade nedsättande tillmälen som är djupt kränkande och även att nedsättande påståenden och rykten sprids i syfte att skada personen ifråga.

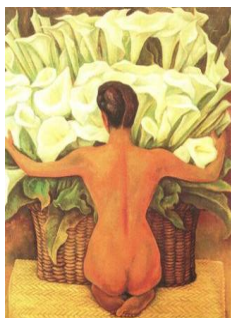
8.3.7 Medverkan

I texten anges att det vore olämpligt att frånga nuvarande medverkanslära, som utgår ifrån enskilda personers individuella gärningar. Samtidigt vet vi att hedersrelaterat våld och förtryck särskiljer sig genom att vara kollektivt utövat och sanktionerat i syfte att upprätthålla och/eller återupprätta kollektivets heder. Kvinnors Nätverk menar att det behöver utredas hur man kan anpassa lagstiftningen för att bättre komma till rätta med den hedersrelaterade brottsligheten så att rättsväsendet kan hantera situationer med flera gärningspersoner där uppsåtet sträcker sig förbi de egna handlingarna.

8.4 Behovet av ytterligare straffrättsliga lagändringar

Kvinnors Nätverk invänder mot förslaget och delar inte utredningens bedömning att det är obehövt med utvidgning av andra brott i brottsbalken för att täcka in nedvärderande, manipulerande eller kränkande gärningar. Kvinnors Nätverk anser att frågan bör utredas ytterligare, och ta avstamp i den reglering som finns i Storbritannien, för att täcka in fler hedersrelaterade gärningar.

I avsnittet ställs frågan om det finns klandervärda gärningar med koppling till hedersmotiv som inte täcks av den föreslagna brottskatalogen. Det poängteras att även underförstådda hot kan omfattas. I texten tas exempel upp på vad som *skulle kunna* bedömas som t ex olaga tvång. Kvinnors Nätverk möter dagligen utsatta barn och vuxna som under lång tid utsatts för systematiskt och kollektivt förtryck och olika former av våld i syfte att upprätthålla eller återupprätta familjens/släktens heder. Omfattande kontroll, begränsningar, psykiskt våld inklusive latent våld - våld i kraft av sin möjlighet -

är mycket vanligt förekommande. Den som växer upp i en hederskontext är väl medveten om vilka risker för allvarliga konsekvenser normbrott medför, vilket kan vara ett effektivt hinder för individen att våga göra sin röst hörd och hävda sina mänskliga rättigheter. Vidare kan outtalade hot vara svåra att bevisa, men för den utsatta är signalerna tydliga; en lämnad kniv på matbordet kan te sig som en slumpmässig och oförarglig handling men kan samtidigt ge ett kraftfullt budskap om hur den som bryter mot kollektivets normer och värderingar riskerar att straffas, för att nämna ett exempel. I den verklighet vi möter genom föreningens verksamhet åtalas inte gärningspersoner för att t ex tvingat på unga tjejer slöja eller religiösa kläder. I de fall det nämns, används det snarare för att beskriva kontexten de lever i. Socialtjänsten anmäler inte, polisen utreder inte och förövare döms inte i domstol, trots att gärningarna är ett led i ett brottsligt förtryck av en annan människa. Om regeringen menar allvar med att detta ska omfattas välkomnar vi det, och vill påtala att frågan bör utredas mer ingående och leda till en utvidgning. Den utvecklingen kommer inte att lösa sig av sig självt i rättspraxis.

Sammantaget innebär kontroll, begränsningar och psykiskt våld allvarliga kränkningar av individens mänskliga fri- och rättigheter och Kvinnors Nätverk anser att psykisk misshandel, som kontrollerande beteende, bör kriminaliseras. En liknande sådan lagstiftning finns enligt vad vi förstår i Storbritannien.

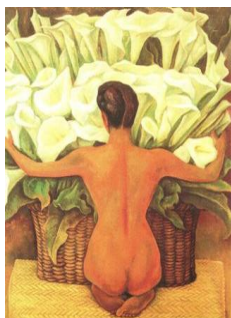
8.5 Straffprocessuella frågor

8.5.1 Preskriptionstid

Kvinnors Nätverk invänder mot förslaget att allmänna regler om preskription bör gälla för den nya brottstypen hedersbrott.

Inledningsvis är det Kvinnors Nätverks bestämda uppfattning att det systematiska hedersrelaterade förtrycket och våldet bör ses som en form av perdurerande brott – det vill säga brott som pågår löpande under en längre tid – istället för enskilda, avgränsade brottshandlingar.

Vidare handlar det många gånger om brottsoffer som redan som barn utsätts för kontroll, begränsningar, hot och våld från familj, släkt och andra personer som barnet befinner sig i beroendeställning till. Våldet blir med tiden normaliserat och omgivningens skam- och skuldbeläggande ofta internaliserat. Den som växer upp i en hederskontext fostras i att individens vilja och väl genomgående är underordnade kollektivets. Det är därtill vanligen ett starkt tabu, och kan medföra risk för repressalier, att överhuvudtaget tala med utomstående om problem inom familjen. Det är enligt vår erfarenhet ofta först när den våldsutsatta lämnat det sammanhang där hen varit utsatt, vågar lita på att hen är skyddad från fortsatt våld samt fått professionellt stöd som hen under tillitsfulla former börjar berätta närmare om utsattheten.

Givet ovanstående anser Kvinnors Nätverk att preskriptionstiden i vart fall ska börja räknas från det att målsägande fyllt 18 år.

8.5.2 Brott begångna utomlands

Kvinnors Nätverk välkomnar förslaget att den nya brottstypen hedersbrott ska gälla utan krav på dubbel straffbarhet. Vi vet t ex av erfarenhet att många unga utsätts för hedersrelaterat hot och våld under resor till familjens ursprungsland. Kvinnors Nätverk menar att gärningarna är lika straffvärda oavsett om de utförs på svensk eller utländsk mark. Givet den transnationella dimensionen av den hedersrelaterade brottsligheten ser vi förslaget om undantag från dubbel straffbarhet som angeläget.

Dag som ovan,
KVINNORS NÄTVERK

Leila Qaraee
Ordförande, samordnare

Om Kvinnors Nätverk

Kvinnors Nätverk är en ideell organisation som sedan 1994 arbetar för kvinnors och barns rättigheter, mot förtryck och våld, med särskilt fokus på hedersrelaterat våld och förtryck. Kvinnors Nätverk arbetar brett med opinionsbildning, informationsspridning och kunskapsdelning i dessa frågor, såväl nationellt som internationellt. Kvinnors Nätverk erbjuder även rådgivning, stöd och olika former av skyddade boenden för barn och vuxna som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck samt för kvinnor som utsatts för våld av en partner eller före detta partner.